

KOOPERATİFLERİN EKONOMİDEKİ ROLÜ

THE ROLE OF COOPERATIVES IN THE ECONOMY

Ahmet BAYANER¹

ÖZET

Küreselleşmenin önündeki engellerin kalkmasıyla birlikte, ülke ekonomileri de birbirlerinden daha çok etkilenir duruma gelmiş, kırılganlıkları da artmıştır. Ülke ekonomilerinin her alanında varlıklarını sürdürün ve ekonomideki yerlerini muhafaza eden kooperatifler, küresel ekonomilerde daha da istikrarlı bir varlık ortaya koymuşlardır. Özellikle gelişmiş ülke ekonomilerinde GSYH'ya katkıları ve krizlere karşı dayanıklılıkları, gelişmekte olan ülkelerde kırsal kalkınmada ve yoksulluğun azaltılmasında üstlendikleri rol yeni bin yılda da dikkatleri kooperatiflerin üzerine çekmiştir. Bu çalışmada kooperatiflerin ekonomideki rolü, ülkelerin kooperatif ve ortak sayıları, faaliyet alanları ile ilgili oransal veriler, yarattıkları istihdam ve GSYH'daki payları gibi ekonomik göstergeler temelinde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Kooperatif, kooperatifler ve ekonomi, kriz ve kooperatifler,*

ABSTRACT

Countries are more influenced from each other and have become more fragile as globalization took place. Having active role in every sector of the economy, cooperatives became even more stable in global economies. The share of cooperatives in GDP, their resistance against the economic crises especially in developed countries and their role in rural development and poverty reduction in developing countries have drawn attention on cooperatives in the new millenium. This study investigates the role of cooperatives in the economies based on economic indicators such as, the number of cooperatives and members, their shares in the sector, employment created and their share in GDP.

Key words: *Cooperative, cooperatives and the economy, cooperatives and the economic crisis.*

¹ Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Prof. Dr.

GİRİŞ

Dünya, özellikle ABD ve AB, son altı yılını finansal dalgalanmalarla geçirmiştir. Bu dalgalanmalardan çıkış için formül arayışını sürdürmektedir. Gelişmiş ülkeler, dolayısıyla Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmada bir varlık gösterememişlerdir. Birçok ülkede hükümetler sosyal ve kamu harcamalarını azaltmakta ve vatandaşları da ekonomik zorluklara karşı daha da kırılgan bir duruma gelmektedir. Birçok ülkede ekonomik güç dengeleri hızla değişirken eşitsizlik artarak sürmektedir. Siyasal kurumların sosyal huzursuzluklar ve ekonomik durgunlukla nasıl baş edeceği konusunda kuvvetli bir yöngörüsü de yoktur. Bu belirsizlik ve kaygı verici ortamda kooperatifler özelliklerinden dolayı topluma bir umut ve bir çıkış yolu olabilirler (GTB, 2011:1).

Dünyadaki ekonomik, sosyal yaşam ve kamu yönetimi anlayışındaki değişimden dolayı devletler, diğer bazı görevleri de dahil, olmak üzere ekonomik alanda rollerini azaltmaya, ekonomik yapıları serbestleştirmeye ve farklı ekonomik sektörlerin gelişimini teşvik etmeye yönelmişlerdir. Bu ekonomik yapıda, gelişmiş birçok ülkede, üçüncü sektör olarak, kendi kendine yardım eden ve kendi sorumluluklarını üstlenen ekonomik dayanışma örgütleri olan kooperatifler öne çıkmışlardır. Farklı kuruluşlarca değişik şekillerde tanımlanan kooperatifler. Uluslararası Kooperatif Birliği (ICA) tarafından, "bireylerin ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve isteklerini, ortaklaşa sahip olunan ve demokratik olarak yönettikleri bir işletme aracılığı ile karşılamak için, gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturdukları özerk bir örgüt" şeklinde tanımlanmaktadır (Turan vd, 2011:12).

Dünyadaki değişme ve gelişmeler uluslararası kuruluşları "devletlerin kooperatiflere olan yaklaşımları" konusunda daha aktif rol almaya yöneltmiş ve bu konudaki çalışmalar öne çıkmaya başlamıştır. 1950 yılından beri kooperatifçilik ile ilgilenen Birleşmiş Milletler (BM), kooperatiflerin özellikle yoksullukla mücadele, sosyal bütünleşmeyi sağlayıcı ve sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmadaki rollerine dikkat çekmekte ve esas olarak devletlerden kooperatifçilik için elverişli bir ortam ve alt yapı hazırlanmasını talep etmektedir. Bu kapsamda, BM 18 Aralık 2009 tarihinde 2012 yılını "Uluslararası Kooperatifler Yılı (UKY)" olarak ilan etmiştir. 2012 UKY sloganı "Kooperatif işletmeler daha iyi bir dünya kurar" olarak belirlenmiştir (GTB, 2011:1).

BM'nin bu kararı, kooperatif iş modelinin ekonomik ve sosyal kalkınmada oynadığı temel rolün tanınması; hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanların ekonomik ve sosyal kalkınmalarında kooperatiflere tam katılım sağlamalarının desteklenmesi ve özellikle kooperatiflerin yoksullukla mücadelede aktif rol alması anlamına gelmektedir. Karar, aynı zamanda, tüm hükümetleri kooperatiflerin gelişmesi için daha destekleyici bir ortam yaratmaya ve özellikle kapasite artırımı için

finans sağlamaya çağırılmaktadır. Görülüyor ki en üst düzey uluslararası kuruluş, kooperatiflerin kalkınma ve yoksulluk azaltıcı rolünü en yüksek sesle ilan etmiş ve teşvik etmek amacıyla girişimde bulunmuştur.

Kooperatifçiliğin önemini kavramış olan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise, 2002 yılında kooperatifçiliğe ilişkin hedefler, politika çerçevesi, bu kapsamda devletlerin rolü ve teşvik için almaları gereken önlemleri ayrıntılı bir şekilde ele alan “Kooperatiflerin Teşvik Edilmesi” başlıklı 193 sayılı Tavsiye Kararını kabul etmiştir. Kararda, kooperatiflerin değişik türleriyle tüm insanların tam olarak ekonomik ve sosyal kalkınmaya katılımlarını teşvik ettiğini, küreselleşmenin kooperatifler için yeni ve farklı baskılar, sorunlar ve fırsatlar oluşturduğunu ve buna bağlı olarak küreselleşmenin yararlarının daha adaletli dağılımını kolaylaştırmak için insanlar arasında ulusal ve uluslararası düzeyde daha güçlü bir dayanışmanın gerekliliğini kabul etmiştir. Ayrıca, dengeli ve adaletli bir toplum için güçlü bir kamu sektörü ile özel sektörün yanı sıra kooperatiflerin ve diğer sosyal ve kamu dışı kuruluşların içinde bulunduğu güçlü bir sektörün varlığının da gerekli olduğunu açık bir biçimde vurgulamıştır (ILO, 2002).

ILO, 2002 yılında kooperatiflerin istihdam yaratma, kaynak hareketliliği sağlama, yatırım yaratma, ekonomiye katkıları, tüm toplumun ekonomik ve sosyal kalkınmasına tam katılımı teşvik etmelerini ve küreselleşmenin kooperatifler için ortaya koyduğu farklı tehdit ve fırsatları, problemleri ve baskıları tanıdığını beyan etmiştir (ICA-ILO, 2004).

Avrupa Birliği (AB), iş ve istihdam yaratılması bakımından önemli bir işletme türü olarak değerlendirilen kooperatiflerin teşvik edilmesi amacıyla “Avrupa’da Kooperatiflerin Teşvik Edilmesi” başlıklı bir Komisyon Bildirisi yayınlamıştır. Bildiri, kooperatiflerin istihdam politikası, sosyal entegrasyon, bölgesel ve kırsal kalkınma ve tarım gibi pek çok alanda son derece önemli işlevleri bulunduğunu ve bu çerçevede kooperatiflerle ilgili mevzuatın iyileştirilmesi ve kurulmaları için uygun ortamın sağlanmasının önem taşıdığını vurgulamaktadır (EU, 2004).

Türkiye Cumhuriyeti’nin en üst hukuk belgesi olan Anayasası’nda, en üst düzeyde kooperatifçiliğin geliştirilmesi benimsenmiştir. Anayasamızın 171. maddesi devlete, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak öncelikle, üretimin artırılması ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alma görevini vermiştir.

Özellikle tarımsal kooperatifçilik, kalkınma politikasının önemli araçlarından biri olarak görülmüştür. Devlet, zaman içerisinde düzenleyici yetkisini de kullanarak, genel ve özel kooperatif kanunları çıkartmış ve kooperatifleri diğer kuruluşlardan ayıran bir hukuki statü belirleme yoluna gitmiştir. Yine, birçok kooperatifin kurulup gelişmesine de devlet öncülük etmiştir.

Kooperatifçilik politikası, ekonomik ve sosyal yapıda meydana gelen değişikliklere göre de zaman içerisinde biçim değiştirmiştir. Bu çerçevede, kooperatifler örgütlü yapılar olarak, devletin desteklemek istediği tarım ile esnaf ve sanatkâr kesimine kaynak aktarmada araç olarak kullanılmış, yine kentleşme sürecinde ortaya çıkan konut sorununun çözümü için de geniş ölçüde kooperatiflerden yararlanılmıştır.

Kooperatiflerin önemine binaen, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla "kooperatifçiliğe daha elverişli bir ortam sağlamak; toplumda olumlu bir kooperatifçilik imajı oluşturmak ve sektöre güveni artırmak; verimli ve etkin uygulamaları ortaya çıkarmak; sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik ve yenilikçiliği sağlamak; kooperatiflerin ekonomik kalkınmaya ve gelirin daha adil paylaşımına olan katkılarını arttırmak." amacıyla bir "Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016" hazırlanmıştır (GTB, 2011:1).

KOOPERATİF İŞLETMELERİN EKONOMİK SİSTEMLER AÇISINDAN ÖZELLİKLERİ

Kooperatifler tüm büyük işletme modelleri arasında, en yüksek derecede katılımcı yönetime sahiptir. Kooperatifçilik yeryüzünün en büyük sosyo- ekonomik akımı niteliğini taşımaktadır. Örgütlendiği ülke, üst birlik, birim kooperatif, ortak sayısı ve hayatına katkı yaptığı nüfusun yüksekliği itibariyle kooperatifler dev bir kurum niteliğindedir.

Kooperatifler beşeri topluluklardır. Kooperatifler, tarım, sanat, kredi, dağıtım, konut, balıkçılık, taşımacılık, hizmet gibi ekonominin hemen hemen tüm sektörlerinde temsil edilmektedirler (Çıkin, 2013).

Kooperatifler ortaklar, kooperatif liderleri ve çalışanlarının tamamı tarafından benimsenen ve faaliyetlerini ve düşüncelerini bu mesnete dayandırdıkları değerler ve prensiplere sahiptirler. Kooperatiflerin üzerinde kurulu oldukları değerler; kendi kendine yardım, kendine karşı sorumluluk, demokrasi, eşitlik, adalet ve dayanışmadır. Ayrıca kooperatiflerin ilk kurucularının geleneğine uygun bir biçimde kooperatif ortakları, dürüstlük, açıklık, toplumsal sorumluluk, diğer bireyleri düşünme ve etik değerlere de inanırlar (Hoyt, 1996).

Kooperatifçilik, serbest piyasa sisteminin temeli olan bireysel mülkiyet unsurlarını kapsamakta (ortakların hisse mülkiyeti), kurumsal yapısı itibari ile de demokratik bir teşkilatlanma niteliği taşımaktadır (Philip, 2003). Bu özelliği itibariyle kooperatifçilik demokrasiyi ve bireysel girişimciliği geliştiren ve tekeli yapılanmaları engelleyen sistematik bir yapıya sahiptir ve içinde bulunduğu ekonomik sistemde hem rekabetin artmasına hem de kaynakların verimli dağılmasına olumlu katkıda bulunur.

Kooperatif hareket, feodal üretim düzeninden serbest piyasacı üretim düzenine geçişte ortaya çıkmıştır (Koç, 2001: 1). Böylece, kooperatifçilik, tekeli yapılanmadan serbest ekonomik yapılanmaya geçişte kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı bir rol oynamıştır. Kooperatifler yerel olarak ihtiyaç duyulan hizmetleri sağlayabilir, istihdam yaratabilir, para dolaşımını yerelleştirebilirler (Kimberly, 2002).

Kooperatifler, tarımsal gelişme ve gıda güvenliği için bir dayanaktır. Tarımsal kooperatifler kaynakları toplulaştırarak, pazara ulaşımı kolaylaştırarak, verimliliği artırarak, üretimi çeşitlendirerek, ürünlerden yüksek getiri elde ederek, sürdürülebilir gelir sağlayarak, gıda işleme vasıtasıyla katma değer yaratarak, finansal derinlik ve piyasa gücü oluşturarak kırsal yoksulluğun azaltılmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Aynı zamanda, bölge-özel yatırımlara imkân tanır, kriz dönemlerinde yoksulların kırılganlıklarını azaltırlar ve onların daha da yoksullaşmasını engellerler. Ayrıca eğitim, sağlık, gıda, hayat sigortası gibi temel ihtiyaçlara daha fazla harcama yaparak kapasite gelişimine destek olurlar. Literatürde bu olguları ve görüşleri destekleyen çok sayıda çalışma vardır (Bkz. Gülçubuk ve Bayaner, 2012).

Kooperatifler, üretici ile tüketici arasında bağlantı sağlayarak aracıları ortadan kaldırırlar. Ortaklarına ucuz ve kaliteli mal ve hizmet sağlarlar. Ortak ürününü değerlendirirler. Kooperatifler gelir düzeyi düşük, sermayeleri yetersiz insanları bir araya getirerek onlara ekonomik güç sağlarlar. Küçük tasarrufları birleştirerek büyük yatırımlara dönüştürülmesine imkân sağlarlar. Gelir elde etmek için kaynakları harekete geçirirler. Yereldeki kaynakların ekonomiye kazandırılmasında rol oynarlar. Özel sektörün olmadığı bölgelerde kaynakları ekonomiye kazandırır. Bölge ekonomisine zenginlik katarlar (Örnek, 2013; <http://www.frmt.com/siyasal-bilgiler-hukuk/731833-kooperatifcilik-nedir.html>).

KOOPERATİFLERİN EKONOMİDEKİ ROLÜ VE ÖNEMİ

Dünyada çok geniş bir yelpazede hizmet veren son derece başarılı kooperatif örnekleri vardır. Serbest piyasa düzeni içerisinde kooperatif işletmeler önemli roller üstlenmektedirler. Bu rolün bilincinde olan ülkeler, ekonomik sistemlerinde, kooperatiflere öncelikli yer verme çabası içerisinde olduklarıdır. Özellikle Avrupa Birliği (AB) ülkeleri bu bilinçle, kooperatifleri kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak benimsemişlerdir. Kooperatifler aracılığıyla ortaya konan bu güç, kooperatif işletmelerin piyasada dengeleyici bir rol oynamasını sağlayarak, piyasada etkinlik sağlayabilecek bir karşı güç yaratmaktadır. Böylece kooperatif işletmeler aracılığı ile serbest piyasa ekonomisinin temel unsuru olan rekabet yaratılmaktadır. Çağın zaman, serbest piyasa ekonomisi içerisinde kooperatif işletmeler rekabetin oluşturulması ve artırılmasında bir araç olarak da kullanılmaktadırlar (Turan vd., 2011:iv).

Klasik ve yeni klasik iktisatçılar, kooperatiflere önemli görevler atfetmektedirler: Buna göre kooperatifler; 1) uygun pazarlara ulaşırlar ve kapitalist sisteme entegre olurlar; 2) ortaklarının performans, alışkanlık ve karakterlerini değiştirirler ve böylelikle ekonomik kalkınmayı ve sosyal reformları tetiklerler; 3) yerel bilgiyi otaya çıkarırlar; 4) kaynak biriktirirler ve güç oluştururlar; 5) bir girişimci sınıf oluştururlar (Hanisch, 2005).

Kooperatifler, toplum-temelli, demokrasiye dayalı, esnek ve katılımcı yapılanmalardır ve bu özellikleri, onları ekonomik kalkınma için uygun yapılanmalar haline getirmektedir (Gertler, 2001). Kooperatifler hem kadınların hem de erkeklerin yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmek için önemli araçlar olarak görülmektedir. Kooperatifler, ekonomik kapsamı genişlettikleri ve ölçek büyüklüğü sağladıklarından ortaklarının pazar gücünü artırır, onlara yüksek gelir ve sosyal koruma sağlarlar. Bu yolla, ortaklarının düşük sosyal statüden ve yoksulluktan çıkışlarında gerekli olan güç ve korumayı sağlarlar (Somavia, 2002). Devletler, hizmetlerini azalttıkları ve piyasayı düzenlemekten çekildikleri için, kooperatifler ortaklarının yüz yüze olduğu riskleri yönetmede ve piyasaların etkinliğini sağlamada önemli kurumlar haline gelmektedirler (Henehan, 1997). Kooperatifler küresel ve ulusal ekonomik kalkınmada birçok yönden rol oynarlar. Ekonomik ve sosyal kalkınmada kooperatifler, tüm insanların tam katılımını teşvik ederler ve küresel ölçekte ortaya konan artık değerini eşit dağılımını sağlarlar (Levin, 2002).

Uluslararası Kooperatif Birliği (ICA), 1895 yılında kuruluşundan bu yana kooperatifçilik prensiplerini belirlemede dünyada tek otorite olmuştur. ICA üyelikleri, dünyada kooperatif hareketin büyüklüğü konusunda önemli bilgiler vermektedir. Kurucu kongrede 1895 'de sadece 194 ortak var iken 1980'de 355 milyon, 1999'da 750 milyon ve 2002'de 800 milyon kooperatif ortağı olduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde ise ortak sayısının bir milyarı aştığı tahmin edilmektedir (Levin, 2002; Encarta, 2005).

Kooperatifler sermaye şirketlerine benzer faaliyette bulunurlar. Piyasalarda etkin olmak, iyi yönetim içinde olmak ve finansal olarak yaşayabilir olmak zorundadırlar. Ancak, Laidlaw, işletme sahipliği, karar alma ve müşteriler açısından kooperatif işletmelerin diğer işletmelerden çok farklı yanları da olduğunu tartışmıştır (Bello, 2005).

Kooperatifler, artan bir oranda ticarileşme ve tarımsal gelişme için bir mekanizma ve kurum olarak görülmektedir. Kooperatifler sadece ekonomik dayanışmanın kurumları değil, aynı zamanda doğrudan pazarlama ya da adil ticaret gibi ekonomide alternatif faaliyetlerde de bulunmaktadır.

Son yıllarda birçok ülkede kooperatiflerin sayısı hızla artmaktadır. Kooperatif sayıları Finlandiya'da %30, Filipinler'de %24, Moldova'da %12, Litvanya'da %10 artmıştır. Kooperatifler hızla büyüyen ve gelişen biyoyakıt

sektöründe Brezilya, Tayland, Meksika, Hindistan ve ABD’de, rüzgar enerjisi alanında Kanada, Danimarka ve İngiltere’de sayıca artmaktadır. Kırsal alanda adil ticaretin % 90’ı kooperatifler eliyle yapılmaktadır (ILO, 2007).

Kooperatiflerin sayılarla ifade edilen ekonomik başarıları Ek Tablo 1’de verilmiştir. Kooperatifler dünyada ekonominin bütün sektörlerinde faaliyet göstermekte olup 100 milyondan fazla istihdam yaratmış durumdadır. 2008’de en büyük 300 kooperatif 1,6 trilyon dolar ciro ile birçok büyük ülke ekonomisini geride bırakmıştır (ICA, 2012).

ICA’ya güncel olarak 92 ülkeden 230 civarında kooperatif birliği üye olup 1 milyar civarında bireysel ortak temsil edilmektedir. Birleşmiş Milletler, 1994 yılı için 3 milyara yakın, yani dünya nüfusunun yarısının geçimlerinde kooperatiflerin katkı sağladığını tahmin etmektedir. Kooperatifler istihdam yaratmakta ve istihdama süreklilik kazandırmaktadır. 100 milyon kişiye iş sağlanarak, kooperatif işletmeler tarafından çok uluslu şirketlerden % 20 daha fazla istihdam yaratılmıştır. Kooperatif girişimler, toplumlarda anlamlı düzeyde sosyal ve ekonomik rol oynamaktadır. Kooperatif hareketin katkılarını anlamak açısından şu rakamlar dikkat çekicidir. Norveç, Honduras, Kanada, Japonya ve Singapur’da 3 kişiden 1’i, ABD’de 4 kişiden 1’i, Kenya’da 5 kişiden 1’i, İngiltere’de 9,8 milyon, Çin’de 180 milyon, Hindistan’da 239 milyon, Brezilya’da 5,7 milyon, Arjantin’de 9,1 milyon, Malezya’da 5,4 milyon, Belçika’da 30 bin, Kolombiya ve Kosta Rika’da nüfusun % 10’u kooperatif ortağıdır (Çıkmın, 2013).

Kooperatifler, milli ekonomilerde ekonomik aktör olarak anlamlı bir yer tutmaktadır. Dünyadaki en büyük 50 bankacılık sistemi içinde Almanya’dan 2, Fransa, Hollanda ve Japonya’dan 1’er adet olmak üzere 5 kooperatif banka sistemi bulunmaktadır (ICA, 2012; Çıkmın, 2013).

Kooperatif ortakları, dünya nüfusunun % 13,8’ini temsil ederken, sermaye şirketlerinin doğrudan veya dolaylı ortak sayısı ise dünya nüfusunun % 5’ini temsil etmektedir. Sermaye şirketlerine doğrudan ortak olanların sayısı ise, kooperatif ortak sayısının 1/3’ü kadardır. Dünyadaki kooperatif finans kurumlarının toplam aktif miktarı 25 trilyon Dolar civarındadır. Kooperatif bankalar, dünyadaki banka şubelerinin % 23’ünü temsil etmekte, 870 milyon ortak ve müşteriye bankacılık hizmeti sunmakta ve küresel düzeyde 2’ nci bankacılık ağına sahip bulunmaktadırlar. Ticari banka şubelerinin % 26’sı kırsal bölgelerde iken kooperatif bankaların şubelerinin % 45’i kırsal alanlardadır (Çıkmın, 2013).

Türkiye’de kooperatifleri ekonomi içinde tümüyle değerlendirebilecek istatistikler ne yazık ki yeterli değildir. Ulaşılabilen rakamlara göre, 17 birlik içinde toplanmış bulunan tarım satış kooperatiflerinin yıllık cirosu 2 milyar TL civarındadır. 10.000 civarında ortağa sahip en büyük 500 şirket arasında

İzmir Eczacılar Üretim Temin ve Dağıtım Kooperatifi 113' nci, Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifler Birliği 120' nci, Bursa Eczacılar Üretim Temin ve Dağıtım Kooperatifi 138' nci, İstanbul Eczacılar Üretim Temin Dağıtım Kooperatifi 140' nci ve Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ise 472' nci sırada yer almaktadır (<http://www.turkiye2012koop.org>).

Kooperatifler, sürdürülebilir kalkınmada da önemli roller üslenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma genel olarak üç özellikle karakterize edilir; ekonomik, sosyal ve çevresel. Kooperatifler ise genellikle bu üç unsuru birleştirirler. Bu noktada kooperatifler, bu amaca en uygun kurumsal seçenek olarak öne çıkmaktadır (Gertler, 2001). Literatürde kooperatiflerin kırsal yoksulluğun azaltılmasındaki rolünü inceleyen çok sayıda araştırma mevcuttur. Gülçubuk ve Bayaner (2012) bu konuda geniş bir literatür özeti vermiştir.

Demiryolu işletmeciliği dışında pek çok ekonomik faaliyette kooperatifler rol almaktadır. Bu alanlar arasında, İsrail'de otobüs ve taksi işletmeciliği; Kanada'da otobüs işletmeciliği; pek çok ülkede tarımsal ürün taşımacılığı; Polonya'nın Gdynia Limanı işletmeciliği; lokantalar, oteller, sağlık bakımı kuruluşları, hastaneler, galeriler, çiftçiler için yağmurlama sistemleri, okullar ve daha bir çoğu sayılabilir. İzlanda, son derecede gelişmiş bir kooperatifçilik sistemine sahip olduğundan "Kooperatif Ada" olarak adlandırılmaktadır. Fransa'da 4,5 milyona yaklaşan öğrencisi ile 50.353 kooperatif okulu, Fransa ve dünya eğitimi için seçkin bir örnek oluşturmaktadırlar (Çıkin, 2013).

Çin'de 180 milyon insan kooperatif şemsiye altında toplanmıştır. Japonya kırsal kesiminin kalkındırılmasında, kooperatifler büyük rol oynamışlardır. Ülkemizde üç ayrı bakanlıkla ilişkilendirilmiş toplam 84 bin kooperatif ve 8,1 milyon kooperatif ortağı vardır (Çıkin, 2013).

ICA Global-300 listelerinin üst sıralarında yer alan kooperatif işletmelerin birçoğu, Fortune dergisi tarafından her yıl açıklanan Global-500 listelerinde de yer almaktadır. Söz konusu listede Fransız "Credit Agricole" kooperatif bankası, 2012 yılında 105 milyar dolarlık cirosuyla 58' nci sırada, Rabobank 37,6 milyar dolar ciro ile 281' nci sırada yer almıştır. Global-500 listesinde toplam sekiz kooperatif işletme bulunmaktadır (Bkz. Tablo 1) (GTB, 2013).

Tablo 1. Fortune Global-500 Listesinde Yer Alan Bazı Kooperatifler, Ciroları ve Sıralamadaki Yeri (Milyar \$).

Kooperatif		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Credit Agricole	Sıra	19.	18.	23.	46.	36.	43.	58.
	Ciro	110,7	128,4	138,1	103,5	106,5	105	105,1
Rabobank	Sıra	183.	175.	147.	165.	225.	286.	281.
	Ciro	31,6	36,4	47,3	45,2	33,3	32,6	37,6
CHS	Sıra	-	-	490.	257.	317.	384.	287.
	Ciro	-	-	17,2	32,1	25,7	25,2	37
DZ Bank	Sıra	167.	165.	229	245.	212.	278.	334.
	Ciro	34,5	37,7	33,3	33,4	34,6	33,6	33,2
Edeka Zentrale	Sıra	424.	338.	365.	391.	261.	324.	342.
	Ciro	15,9	20,7	22,9	23,3	29,9	29,3	32,5
Groupama	Sıra	303.	316.	314.	439.	323.	420.	-
	Ciro	21	22,4	25,8	21	25,5	23,1	-
Nationwide	Sıra	294.	318.	364.	463.	423.	127.	359.
	Ciro	21,8	22,2	22,9	19,8	20,7	20,2	30,7
Coop	Sıra	-	-	-	-	493.	-	364.
	Ciro	-	-	-	-	17,2	-	30
Migros	Sıra	409.	451.	445.	379.	374.	404.	396.
	Ciro	16,3	16,4	18,9	23,7	22,9	24	28
Co-operative Group	Sıra	-	-	-	-	444.	476.	-
	Ciro	-	-	-	-	19,4	20,5	-
Toplam Ciro		249,8	284,2	326,4	302	335,7	313,5	334,1

Kaynak: GTB (2013). Gelişmiş Ülkelerde Kooperatifçilik Uygulamaları.

Kooperatiflerin ülkelerin GSYH'ları içindeki payı onların ekonomideki yerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bazı ülkelerde 2006 ve 2010 yıllarında kooperatiflerin GSYH içindeki payları Tablo 2'de verilmiştir. Kooperatiflerin GSYH'daki paylarının arttığı bu tabloda görülmektedir. Kooperatiflerin payları, Finlandiya'da % 17'lere kadar çıkmaktadır. Listede yer alan ülkelerde kooperatiflerin payları ortalama olarak %5'tir.

Tablo 2. ICA-300 Listesinde Yer Alan Kooperatiflerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri.

	Kooperatif Sayısı		Kooperatiflerin Ciro Topamları (Milyar \$)		% GSYH	
	2006	2010	2006	2010	2006	2010
ABD	67	81	150	471,6	1,1	3,2
Fransa	48	41	197,5	319,1	8,7	11,6
İtalya	29	21	50,9	58,9	2,7	2,7
Almanya	27	35	139,4	270,0	4,7	10,6
İngiltere	22	9	55,3	60,3	2,2	2,5
Hollanda	17	10	81,0	93,7	11,9	11,6
Japonya	13	19	142,7	308,6	3,2	5,7
Finlandiya	9	10	33,6	43,0	16,2	17,0
Kanada	9	10	23,9	39,6	1,8	2,6
İsviçre	7	10	38,1	70,1	9,7	12,2
TOPLAM	248	246	912,8	1704,9	3,0	5,0

Kaynak:

1. ICA. (2012) Exploring the Co-operative Economy. Explorative Report
2. GTB. (2013) Gelişmiş Ülkelerde Kooperatifçilik Uygulamaları.

ICA tarafından 61 ülkede 2011 kooperatif incelenmiş ve 2010 yılı ile ilgili bazı çarpıcı rakamlar ortaya konmuştur. Sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir. İncelenen kooperatiflerin toplam cirosu 2.417,8 milyar dolardır. Sigorta kooperatifleri % 46'lık pay ile ilk sıradadır. Bunu tarım ve gıda kooperatifleri ile tüketim ve perakende kooperatifleri izlemektedir.

Global 300 listesinde, 25 ülkeden yoğun rekabetin olduğu sektörlerde kooperatifler bulunmaktadır. Sektörlere göre Global 300 listesinde yer alan kooperatif gelirleri Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 3. ICA-300 Listesinde Yer Alan Kooperatiflerin Sektörlere Göre Ciroları (2010).

Sektör	Ülke sayısı	Kooperatif sayısı	Ciro (Milyar \$)	% Ciro
Sigorta ve Ortaklık	39	583	1 101,8	46
Tarım ve Gıda endüstrisi	36	553	483,2	20
Tüketim ve Perakende	38	429	539,5	22
Banka ve Finans	29	150	185,3	8
Endüstri ve Hizmet	18	143	60,1	2
Diğer Hizmetler	20	91	27,1	1
Sağlık ve Sosyal Yardım	18	62	20,8	1
Toplam		2011	2 417,8	

Kaynak: ICA. (2012) Exploring the Co-Operative Economy, Explorative Report.

Tablo 4. Global-300 Listesinde Yer Alan Kooperatiflerin Gelirleri (2010).

Sektör	Gelirler (Milyar \$)	%
Tarım ve Orman	472	28,85
Banka ve Finans	430	26,27
Tüketim ve Perakende	354	21,66
Sigorta ve Mutuals	282	17,23
Endüstri ve Hizmet	35	2,16
Sağlık	27	1,65
Elektrik	18	1,13
Diğer	17	1,04
Toplam	1 635	

Kaynak: ICA (2011). Global 300 Report 2010.

KRİZLERE KARŞI KOOPERATİFLER

Kooperatif faaliyetler ekonomik, sosyal ve siyasi kriz ortamlarında mevcut durumu iyileştirerek ve belirsizlikleri gidererek toplumların krizleri daha kolay atlatmasını sağlarlar. Kooperatifler, ekonomik krizlerden etkilenen toplulukların normal hayatlarına daha çabuk dönmelerini sağlayacak istihdam ve hizmet arzını diğer ticari girişimlere göre çok daha kolay ve çabuk tahsis edebilmektedirler. Ayrıca kooperatifler kriz ortamlarının getirdiği olumsuz sonuçlara diğer sermaye hareketlerine göre çok daha dayanıklıdırlar. Örneğin, Finlandiya’da 1990’ların başında yaşanan bankacılık krizinde ticari bankaların çoğu iflas etmiş olmasına rağmen kooperatif bankaları yaşanan finansal krizde ayakta kalmayı başarmışlardır (Parnell, 2008, ILO, 2008).

Kooperatifler, kriz dönemlerinde zarar görme, bozulma, kayıplar yaşama ihtimalleri olan sosyal grupların dayanıklılıklarını arttırmalarına yardımcı olurlar. Kooperatifler çeşitli doğal afetlerden sonra zarar gören halkın, barınma ihtiyaçlarına cevap verebilecek çözümler getirirler. Kooperatif organizasyonu içinde kümelenmiş insan gurupları, özellikle rehabilitasyon ve yeniden bütünleşme dönemlerinde, seslerini daha kuvvetli çıkararak toplumlar arası iletişim çatışmalarını en aza indirecek politikalar ve stratejiler belirlenmesini sağlayabilmektedirler.

Danimarka ‘Toplum Mülkiyeti ile İşletilen Yenilenebilir Enerji Sektörü’ ile önemli bir örnek oluşturmaktadır. Tüm dünyada durgunluk sorununun yaşanmaya başladığı 1970’lerin başında, üç yerel Danimarkalı aile işbirliği yaparak bir rüzgâr tribünü kurmuşlardır. Bu işbirliği hareketi, yenilenebilir enerji sektöründe dünyadaki ilk kooperatiftir. Bugün 100,000 aile ortağı ile ‘Middlegrunden Kooperatifi’ dünyanın en büyük açık alan ‘rüzgâr tribünü tarlası’ olarak tanımlanan işletmeye sahiptir. Gıda krizlerinin önlenmesinde ya da ortaya çıkan gıda krizlerinin telafisinde de

tarımsal kooperatifler en etkin çözüm odaklı kurumlardır (Larsen, 2001; OCDC, 2007).

Sağlam bir temel üstüne oturan kooperatifler, kriz ve refah dönemlerinde olağanüstü esneklik ve dayanıklılık gösterebilmektedirler. Bu olguyu algılayan AB, bu konuda bir belge yayınlamıştır. Son yıllarda, krizdeki işletmelerin yeniden yapılanmasının sonucu olarak tasarruf ve iş sağlayan, yöresel ekonomileri geliştiren yüzlerce sanayi ve hizmet kooperatifi kurulmuştur. AB'nin birçok endüstrileşmiş bölgesinde, bu kooperatifler bölgesel kalkınma için anahtar rol oynamışlardır. Bu sayede kooperatiflerin, ekonomik krizlerde birçok geleneksel işletmelere göre daha dayanıklı olduklarını ispatlamışlardır. Bu başarının temelinde, kooperatif ortak yönetimi modeli vardır. Kooperatifler ölçek ekonomisinden de daha iyi yararlanabilmektedirler (Toia, 2013).

SONUÇ

Kooperatifler, değerlere dayalı ve kuruluş prensipleri olan işletmelerdir. Ortak temelli, dünya nüfusunun yarısından fazlasının hayatına pozitif katkı vermiş, en az gelişmiş olanından en gelişmiş ülkelere kadar ve ekonominin her sektöründe kendine yer bulmuş, tarihleri başarılarla dolu, krizlere karşı esnekliği ve dayanıklılığı yüksek bir sektördür. İşletme modelleri arasında, en yüksek derecede katılımcı yönetime sahiptir. Kooperatifçilik yeryüzünün en büyük sosyo- ekonomik akımı niteliğini taşımaktadır.

Kooperatifler diğer ekonomik modellerden farklı olarak, kaynakları demokratik kontrol altında tutarlar. Kooperatif model, geniş bir insan ihtiyacını dikkate alarak, iş yapmanın etkin ticarileşme aracıdır, hem çok küçük hem de çok büyük ölçekte iş yapabilme yaklaşımıdır. Kooperatifler uzun ömürlüdürler, sürdürülebilir ve başarılıdırlar. Vatandaşlar hızlı değişim gösteren bir dünyada, kaçınılmaz sosyal ve çevresel değişimlerle yüzleşebilmek için daha çok kaynak sağlayabilmeli, girişimci olabilmeli ve kooperatifleşmelidir. Kooperatifler çevre tahribatına ve kaynakların tükenişine, istikrarsız finans sektörüne, eşitsizliğin yaygınlaşması ve artmasına, yönetim sorunlarına ve siyasal ve ekonomik kurumlara güvensizlik gibi küresel problemlerin çözümüne önemli katkılar yapmaktadırlar. Faaliyet alanları içerisindeki payları, yarattıkları istihdam ve GSYH'daki payları ile de dünya ekonomisine önemli bir katkı sağlamaları kooperatiflerin teşvik edilmesi, ulusal ve uluslararası ekonomik kalkınmanın önemli ayaklarından biri olarak görülmekte ve kabul edilmektedir.

KAYNAKLAR

- BELLO, D. A. (2005) *The Role of Cooperative Societies in Economic Development*. Munich Personal RePEc Archive (MPRA) Paper No. 23161, posted 9. June 2010 03:12 UTC.
<http://mpra.ub.uni-muenchen.de/23161/> (25.06.2013).
- ÇIKIN, A. (2013) Dünyada Kooperatifler. <http://blog.milliyet.com.tr/dunyada-kooperatifler/> Blog/?BlogNo=402266&ref=fblike. (24.06.2013).
- ENCARTA, (2005) *Cooperative Movement*. Encyclopedia Encarta 2005 Edition. Aktarma, Bello, A. B. (2005).
- EU. (2004) Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions on the Promotion of Co-Operative Societies in Europe. Brussels, 23.02.2004 Com(2004)18. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/social_economy/doc/coop-communication-en_en.pdf (05.09.2013).
- GERTLER, M. (2001) *Rural Co-operatives and Sustainable Development*. Saskatoon SK: Centre for the Study of Cooperatives, University of Saskatchewan. <http://usaskstudies.coop/pdf-files/Ruralcoopsd.pdf> (24.06.2013).
- GÜLÇUBUK, B., BAYANER, A, (2012) Kırsal Yoksulluğun Azaltılmasında ve Küçük İşletmeciliğin Yaşamasında Kooperatifçiliğin Rolü. Türkiye 10. Tarım Ekonomisi Kongresi. 5-7 Eylül 2012. Konya.
- GTB. (2011) *Kooperatifçilik Strateji Belgesi ve Eylem Planı: 2012-2016*. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı.
- GTB. (2013) *Gelişmiş Ülkelerde Kooperatifçilik Uygulamaları*. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı.
- HANISCH, M. (2005) Cooperatives in Rural Development. Paper to be presented at the Workshop in Political Theory and Policy Analysis. Colloquium Mini Series, Bloomington October.
http://www.indiana.edu/~workshop/colloquia/materials/papers/hanisch_paper2.pdf (24.06.2013).
- HENEHAN, B. (1997) *Cooperating for Sustainability*. USA: Cornell University. Aktarma, Bello, A. B. (2005).
- HOYT, A. (1997) *And Then There Were Seven: Cooperative Principles Updated*. <http://www.uwcc.wisc.edu/staff/hoyt/princart.html> (05.09.2013).
- ICA-ILO. (2004) ICA-ILO Uluslararası Konferansı Sonuç Bildirgesi, 25-26 Kasım, Ankara <http://www.turkiyemillikoop.org.tr> (08.04.2012).
- ICA. (2011) Global300 Report 2010. [http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Global300 %20Report%202011.pdf](http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Global300%20Report%202011.pdf) (24.06.2013).

- ICA. (2012) Exploring the Co-operative Economy. Explorative Report. http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Explorative_report_2012.pdf (24.06.2013).
- ILO. (2002) R193 - Promotion of Cooperatives Recommendation (No. 193). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312531:NO. (31.08.2013).
- ILO. (2007) Cooperatives & Rural Employment. Fact Sheet. No:1, August. <http://www.ilocarib.org.tt/images/stories/contenido/pdf/Fact%20Sheets/factsheet-ruralemployment-coops.pdf> (24.06.2013).
- ILO. (2008) ILO and Cooperatives. EMP/COOP-Coop_ews No: 2. <http://www.ilo.org/dyn/empent/docs/F286194423/2008-2-coopnews.pdf> (31.08.2013).
- KIMBERLY, J. (2005) *The Role of Cooperatives in Community Economic Development*. RDI Working Paper # 2005-3. University of Wisconsin. http://www.uwcc.wisc.edu/pdf/Bulletins/bulletin_09_02.pdf. (24.06.2013).
- KOÇ, H. (2001) Kooperatifçilik Bilgileri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- LARSEN, J. H. (2001) The World's Largest Off-Shore Windfarm, Middelgrunden 40 mw. World Sustainable Energy Day 2001. Wels, Austria. http://www.middelgrunden.dk/middelgrunden/sites/default/files/public/file/Artikel_WORLD%20SUSTAINABLE%20ENERGY%20DAY%202001.pdf (21.05.2013).
- LEVIN, M. (2002) *The Promotion of Cooperatives*. ILO Cooperative Branch. <http://www.ica.coop/europe/ra2002/speech> (05.09.2013).
- OCDC. (2010) Cooperatives: Pathways to Economic, Democratic and Social Development in The Global Economy. Overseas Cooperative Development Council. [http://www.acdivoca.org/site/Lookup/OCDC_Pathways_Paper/\\$file/OCDC_Pathways_Paper.pdf](http://www.acdivoca.org/site/Lookup/OCDC_Pathways_Paper/$file/OCDC_Pathways_Paper.pdf) (24.06.2013).
- ÖRNEK, Ü. (2013) Kooperatifçilik Neden Önemlidir?. <http://blog.milliyet.com.tr/kooperatifcilik-nedenonemlidir/Blog/?BlogNo=409807> (24.06.2013).
- PHILIP, K. (2003) Co-operatives in South Africa: Their Role in Job Creation and Poverty Reduction. http://www.sarprn.org.za/documents/d0000786/P872-Coops_October2003.pdf (31.08.2013).
- SOMAVIA, J. (2002) *ILO Recommendations No. 193 on Cooperatives*, <http://www.ica.coop/europe/ra2002/speech>. Aktarma, Bello, A. B. (2005).
- TOIA, P. (2013) EU Draft Report on the Contribution of Cooperatives to Overcoming the Crisis (2012/2321(INI)). Committee on Industry, Research and Energy. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2F%2FEP%2F%2FNONSGML%2FBCOM>

PARL%2BPE--06.085%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0%2F%2FEN (31.08.2013).

TURAN, N., KARA, M., GÜRBÜZ, M. ve SARITAŞ, D. Ö. (2011) Konut Yapı Kooperatifçiliği. N. Turan (Editör), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2541, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1512. <http://ds.anadolu.edu.tr/eKitap/EMY201U.pdf> (05.09.2013).

PARNELL, E. The Role of Cooperatives and Other Self-Help Organizations in Crisis Resolution and Socio-Economic Recovery. [http://www.acdivoca.org/acdivoca/CoopLib.nsf/35d0f140112b2c7e8525682a007811b0/B66A21CCE7FA951185256EFA0051B134/\\$FILE/crisis+recovery.pdf](http://www.acdivoca.org/acdivoca/CoopLib.nsf/35d0f140112b2c7e8525682a007811b0/B66A21CCE7FA951185256EFA0051B134/$FILE/crisis+recovery.pdf) (31.08.2013).

<http://ica.coop/en/co-op-facts-and-stats> (24.06.2013).

<http://www.frntr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/731833-kooperatifcilik-nedir.html> (24.06.2013).

http://www.turkiye2012koop.org/index.php?option=com_content&view=article&id=172:koopdevlerleyarisiyor&catid=79&Itemid=519 (01.10.2013).

Ek Tablo 1. Kooperatiflerin Ekonomideki Yeri ile İlgili Göstergeler.

Ülke	Göstergeler	Büyüklikler
AB	Kooperatif sayısı Ortak sayısı İstihdam GSYH içindeki payı Tarımsal üretim ve pazarlama payı Tarımsal girdi temini içindeki payı	160.000 adet 123 milyon kişi 5,4 milyon kişi % 5 % 60 % 55
ABD	Kooperatif sayısı Ortak sayısı İstihdam Toplam satışlar Toplam varlıklar	29 000 adet 350 milyon kişi 2 milyon kişi 652 milyar dolar 3 trilyon dolar
Afrika, Asya, G. Amerika	Tarımsal üretim ve pazarlama içindeki payı	Büyük çoğunluk
Almanya	Kooperatif sayısı Ortak sayısı İstihdam	8106 adet 13 milyon kişi 850 000 kişi
Arjantin	Elektrik üretimindeki payı	% 58
Belçika	Eczacılık içindeki payı	% 19,5
Benin, 2001	Tasarruf ve kredi hacmi Sağlık hizmeti + hayat sigortası	16 milyar dolar kredi
Brezilya	GSYH içindeki payı İhracat Tarımsal üretim içindeki payı	% 30 1,3 milyar dolar Buğday, % 72 Biralık arpa, % 43 Soya, % 44 Süt, % 39 Pamuk, % 38 Kahve % 21 Mısır, % 16
Bolivya, 2002	Tasarruflar içindeki payı	% 25
Etiyopya	Hane halkı geliri içindeki payı	> % 50
Fildişi Sahilleri	Okul, kırsal yol harcamaları	26 milyon dolar
Finlandiya	Tarımsal üretim içindeki payı Banka mevduatları içindeki payı	Et, % 74 Süt, %96 Yumurta, % 50 Orman, % 34 % 34,2
Filipinler	Kooperatif sayısı İstihdam	30 000 adet 65 000 kişi
Fransa	Kooperatif sayısı Ortak sayısı İstihdam Kredi ve bankacılık içindeki payı	21 000 adet 23 milyon kişi 700 000 kişi % 60, Dünyada bankacılıkta 2. sıra

Hindistan	Tarımsal üretim içindeki payı Kimyasal gübre temini içindeki payı Kırsalın ihtiyacını karşılama	Şeker, % 50 %34 % 67
İran	GSYH içindeki payı Ortak / faydalancı sayısı	% 6 28 milyon kişi
İskandinav ülkeleri	Tarımsal üretim içindeki payı	% 90
İspanya, Bask Bölgesi	Buz dolabı, elektrikli ev eşyası	Ülkenin en büyüğü
İsveç	Rafineri, akaryakıt üretim payı	% 20
Japonya	Ortak sayısı İstihdam Tarımsal pazarlama içindeki payı	>9 milyon kişi % 257 000 kişi 91 %
İtalya	Kooperatif sayısı Ortak sayısı İstihdam	70,400 adet 23 milyon kişi >1 milyon kişi
Kanada	Akçaağaç şekeri üretimi içindeki payı Tahıl pazarlama içindeki payı Çiftlik gelirleri içindeki payı İstihdam	% 35 % 75 % 40 160 000 kişi
Kenya	GSYH içindeki payı Tasarruflar içindeki payı Kahve piyasası içindeki payı Süt işleme içindeki payı Pamuk üretimi içindeki payı İstihdam	% 45 % 31 % 70 % 76 % 95 250 000 kişi
Kıbrıs Rum Kesimi	Bankacılık içindeki payı Tasarruflar içindeki payı	% 30 % 35
Kolombiya	Halk sağlığı hizmetleri içindeki payı İstihdam Sağlık kooperatifi	% 25 490 000 kişi Ülkede 23. büyük firması, En fazla işçi çalıştıran 2. firma
Kore	Balıkçılık üretimi içindeki payı	% 71
Kuveyt	Tüketim, perakende ticaret payı	% 80
Litvanya	Gıda sanayi içindeki payı	% 12,3
Moğolistan	Kırsal gelir içindeki payı	% 19
Moldova	Perakende ticareti içindeki payı	% 6,8
Norveç	Tüketim içindeki payı Balıkçılık ihracatı içindeki payı Ormancılık içindeki payı Süt üretimi içindeki payı	% 25 % 8,7 % 76 % 99
Polonya	Süt üretimi içindeki payı Konut içindeki payı	% 75 % 75
Romanya	Gezi ve dinlenme hizmetleri	Ülkede en büyük
Singapur	Tüketim, market satışlarındaki payı	% 55

Kooperatiflerin Ekonomideki Rolü

Slovenya	Tarımsal üretim içindeki payı	Süt, % 72 Et, % 79 Buğday, % 45 Patates, % 77
Slovakya	Kooperatif sayısı İstihdam	700 adet 75 000 kişi
Türkiye	Kooperatif sayısı Ortak sayısı Sulama, yer altı suyu içindeki payı Su ürünleri üretimi içindeki payı Pankobirlik (şeker üretiminde payı) Tarımsal Kredi (TKK) Ortak sayısı Birim sayısı Kredi hacmi Fındık, üzüm, incir, pamuk pazarlaması Av tüfekleri (Huğlu, Üzümlü) Toplam istihdam	84 000 adet 8 milyon kişi % 81 % 5 % 42 1100 000 kişi 1767 adet 5,2 milyar TL Büyük çoğunluk 120 000 kişi
Uruguay	Tarımsal üretim içindeki payı	Süt, % 90 Bal, % 34 Buğday, % 40
Vietnam	GSYH içindeki payı	% 8,6

Kaynak:

1. A. Çıkın (2013). Dünyada Kooperatifler. <http://blog.milliyet.com.tr/dunyada-kooperatifler/Blog/?BlogNo=402266&ref=fblike:24.06.2013>;
2. GTB (2011) Kooperatifçilik Strateji Belgesi ve Eylem Planı: 2012-2016. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı;
3. ILO (2007). Cooperatives & Rural Employment. Fact Sheet. No:1, August; <http://ica.coop/en/co-op-facts-and-stats> (24.06.2013);
4. Toia, P. (2013). EU Draft Report on the Contribution of Cooperatives to Overcoming the Crisis (2012/2321(INI). Committee on Industry, Research and Energy.